

FGU

Undervisningsvejledning for identitet og
medborgerskab

Indhold

1. Indledning.....	2
2. Identitet og formål	2
3. Faglige mål.....	3
3.1 Uddybning af udvalgte faglige mål.....	4
4. Kerne stof	6
4.1 Uddybning af udvalgt kerne stof.....	7
4.2 Supplerende stof	8
5. Undervisnings- og arbejdsformer	8

1. Indledning

Denne vejledning udfolder, forklarer og eksemplificerer nogle af bestemmelserne i FGU-læreplanen for identitet og medborgerskab, men vejledningen indfører ikke nye bindende krav. Vejledningen udfolder udvalgte dele af fagets identitet og formål, faglige mål, kernestof og supplerende stof samt undervisnings- og arbejdsmetoder.

Desuden findes der følgende vejledninger, der uddyber og eksemplificerer læreplanen:

- *Prøvevejledning* med en uddybende beskrivelse af prøveafholdelse i faget. Prøvevejledningen findes på Undervisningsministeriets hjemmeside (www.uvm.dk/fgu)
- *Vejledning om didaktiske principper på FGU*, som indeholder en uddybende beskrivelse af de didaktiske principper i FGU. Vejledningen findes på EMU'en (www.emu.dk/fgu)
- *FGU – undervisningseksempler*. Det er eksempler på undervisningspraksis i FGU, som er i overensstemmelse med de didaktiske principper. Eksemplerne er tænkt som inspiration til indhold, form og niveau, og de skal naturligvis tilpasses de konkrete fag/faglige temaer, elevgruppen m.m. Eksemplerne findes på EMU'en (www.emu.dk/fgu)

Alle bindende bestemmelser for undervisningen og prøverne i FGU findes i FGU-indholdsloven og FGU-indholdsbekendtgørelsen, herunder læreplanerne og fagbilagene for FGU.

2. Identitet og formål

Identitet og medborgerskab i FGU består af to aspekter – fagets egen faglighed og den praksis, der kan arbejdes med i faget, evt. gennem et tværfagligt samarbejde. Faglighed skal i denne sammenhæng forstås bredt og kan rumme fx teori, viden, faglige problemstillinger, færdigheder eller noget alment dannende. Det praksisrettede handler om, at fagets forskellige emner anvendes i forbindelse med løsning af konkrete praktiske opgaver i hverdagslivet, erhvervslivet eller samfundslivet. Det praksisrettede handler desuden om, at fagets forskellige emner indgår i konkrete praksisser i almen Grunduddannelsen (agu) og i et samspil med de faglige temaer og værkstedsproduktionen i produktionsgrunduddannelsen (pgu).

Det særlige for identitet og medborgerskab i FGU er synergien mellem disse to aspekter, og formålet med undervisningen er således dobbelt, hvilket vil sige, at eleven både tilegner sig de faglige elementer i faget og bliver i stand til at anvende disse i en konkret dagligdags, erhvervmæssig eller samfundsmæssig kontekst.

Faget trækker på en række fagligheder, som kan bidrage til det at være et individ og en del af et fællesskab. Det handler ikke kun om at være menneske, men også om, hvordan man agerer som menneske. Fagligheden i faget indeholder både en vidensdimension og en handlingsdimension. Faget kobles til både de nære relationer, civilsamfundet og erhvervslivet, hvor eleven kan gøre sig erfaringer med demokratiske processer i relation til fællesskaber.

Faget henter inspiration fra samfundsfag, psykologi, sociologi, filosofi, religion, historie m.m., men afgrænser sig ved, i henhold til læreplanen, at have fokus på det, der giver eleven muligheder for at foretage selvstændige valg, udvise ansvar og indgå i fællesskaber.

Identitet og medborgerskab er et dannelsesfag. Det klæder eleven på til at stå selvstændigt og sikkert, men også blive udfordret af andres eksempelvis politiske, religiøse eller seksuelle holdninger. Faget skal styrke elevens forståelse af sin egen udvikling og personlige stillingtagen, udvikle elevens livsduelighed og give eleven forudsætninger for at træffe valg på baggrund af sine egne værdier. Faget tager udgangspunkt i elevens verden og perspektiverer den til en større kulturel og samfundsmæssig kontekst.

For at klæde eleven fagligt på til at kunne forstå sig selv og sine egne muligheder i et fællesskab, tage ansvar og arbejde selvstændigt tilrettelægges undervisningen anvendelsesorienteret og praksisnært, så eleven kan opnå konkrete succeser og praktiske resultater. Gennem samtaler, debatter og diskussioner opbygger eleven sproglige og kommunikative færdigheder, som kan styrke elevens selvforståelse og demokratiske dannelse.

Da faget tager udgangspunkt i en lang række fagfelter, er det oplagt at samarbejde på forskellige måder med andre fag. Det kan eksempelvis være et samarbejde med samfundsfag under temaet elevrådsvalg, hvor der afholdes et valg, arrangeres debatter eller opbygges en valgkamp.

Faget lægger op til at samarbejde med lokalsamfundet, fx ved at gennemføre projekter med sportsklubber eller lokale forretninger, arrangere cykelture med ældre eller iværksætte klimavenlige tiltag.

3. Faglige mål

Læreplanen for identitet og medborgerskab angiver de faglige mål for undervisningen på G-niveau. Målene er slutmål, som angiver, hvilke kompetencer eleven skal have efter afsluttet undervisning.

I identitet og medborgerskab er der ikke et formelt introducerende niveau, men en elev, der begynder på identitet og medborgerskab, kan niveaumæssigt være langt fra G-niveau. Eleven skal undervises på det niveau, vedkommende har, så eleven i løbet af undervisningen kan nå G-niveau. Undervisningen skal give eleven en konkret og praktisk introduktion til faget.

For at kunne rumme elever med forskellige forudsætninger for at deltage er faget tilrettelagt med brede mål, som tilgodeser den enkelte elevs udfordringer. De brede faglige mål er fx talefærdigheder, at kunne tale foran andre mennesker, at oparbejde robusthed, at vide, hvem man er i fællesskabet, og teoretisk viden om retorik og argumentation.

For at kunne gennemføre G-niveau er det vigtigt, at eleven har tilstrækkelige samtalefærdigheder til at kunne indgå i diskussioner. Eleven skal kunne lytte og forholde sig til andres holdninger og kunne udtrykke sin egen holdning.

De faglige mål er slutmål

De faglige mål beskriver, hvad eleven forventes at *vide* og *kunne*, og hvordan eleven forventes at *kunne handle*, efter at have gennemført faget. Målene er beskrevet som den viden, de færdigheder og de kompetencer, som eleven skal have tilegnet sig ved afslutningen af faget. De forholder sig således ikke konkret til processen undervejs.

Det kan være svært at adskille viden, færdigheder og kompetencer, når målene skal beskrives, og når læreren ved undervisningens afslutning skal vurdere, om en elev har nået målene. Når læreren skal vurdere dette, vil det ofte være baseret på en kombination af elevens viden, færdigheder og kompetencer.

3.1 Uddybning af udvalgte faglige mål

Dette afsnit uddyber og konkretiserer udvalgte faglige mål. Samtlige faglige mål fremgår af læreplanen for identitet og medborgerskab.

Viden

Viden er noget, eleven besidder. Viden er de indholdsområder, stofområder og faglige områder, som eleven beskæftiger sig med i faget.

Fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har viden om:	
Sprog og kommunikations betydning for identitet og fællesskab	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har viden om, at sprog og kommunikation er vigtigt for at kunne indgå i forskellige sammenhænge – i klasserummet, i jobsamtalen, på arbejdspladsen og i andre sociale sammenhænge. • Eleven har viden om, hvordan det påvirker en persons identitet i fællesskabet, når personen udtrykker sig på en bestemt måde. • Eleven har viden om forskellen på det personlige og det saglige.
Centrale etiske problemstillinger	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kender eksempler på forskellige etiske positioner. • Eleven ved, hvad en etisk problemstilling er, og hvad et dilemma er.
Faktorer, der påvirker identitetsdannelsen i det moderne samfund	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har viden om, hvilke faktorer der påvirker identitetsdannelsen. • Eleven har viden om forskellige typer af identiteter. • Eleven har viden om, hvordan vi bliver påvirket af det samfund, vi lever i – herunder påvirkningen fra internettet og de sociale medier.

Færdigheder

Færdighed er noget, eleven kan, en evne til et eller andet. Færdighed viser sig i form af teknikker og indgår i udførelsen af opgaver og løsningen af problemer.

Fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har færdigheder i at:	
Deltage i faglige diskussioner inden for de inkluderede fagområder	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan udtrykke sig og argumentere mundtligt og skriftligt, anvende relevante faglige begreber og skelne mellem personlige og saglige argumenter.
Identificere og redegøre for etiske dilemmaer fra dagligdagen	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har blik for og kan beskrive dagligdags situationer, hvor der opstår dilemmaer, og kan analysere problematikker og tage stilling til dem ud fra sin egen holdning. Det kan eksempelvis være situationer, hvor man skal vælge mellem fællesskabets holdning og sin egen overbevisning.
Kunne indgå i fællesskaber	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan aflæse sociale sammenhænge og kan handle hensigtsmæssigt, hvad angår både adfærd og kommunikation. Det kan eksempelvis være i en diskussion, på en arbejdsplads eller som tilhører til et oplæg.

Kompetencer

Kompetence er elevens evne til at handle i bestemte kontekster. Kompetence betyder, at eleven har viljen og evnen til at bruge sin viden og sine færdigheder i en given situation.

Fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har kompetencer til at:	
Forholde sig til sin egen rolle som aktiv medborger og relatere dette til grundlæggende samfundsmæssige rettigheder	<ul style="list-style-type: none">• Eleven kan drøfte, analysere og tage stilling til aktuelle emner og problemstillinger, både i samfundet og fra dagligdagen, og forholde sig til, hvilke muligheder der er for at udøve sine rettigheder og pligter som medborger. Eksempelvis kan klassen drøfte en konkret situation, som en elev har oplevet, eller en vigtig begivenhed i samfundet.
Forholde sig til kulturel diversitet i et lokalt og globalt perspektiv	<ul style="list-style-type: none">• Eleven kan drøfte, analysere og tage stilling til forskellige kulturelle og religiøse udtryk – både i klasserummet og i samfundet. Det kan være med udgangspunkt i aktuelle emner eller offentlige debatter om eksempelvis integration.

4. Kernestof

Undervisningens indhold består af kernestof og supplerende stof. Undervisningen i FGU er ikke styret af et pensum, men af de faglige mål for undervisningen, som er beskrevet i fagets læreplan.

Af læreplanen fremgår følgende:

Kernestoffet udvælges med udgangspunkt i konkrete problemstillinger, som eleven kender fra hverdagen, og som kan behandles med fokus på fagets praksisdimension. 1/3 af undervisningen skal bestå af praksis, og såvel kernestof som supplerende stof skal i videst muligt omfang tage udgangspunkt i denne praksis.

Faget er et dannelsesfag, som har fokus på at give eleven kompetencer til selvstændigt at kunne medvirke som aktiv medborger i det danske samfund. Praksis i faget er konkrete handlinger og situationer, som gør det relevant for eleven at tilegne sig fagets vidensområder, som henter inspiration fra filosofi, sociologi, religion, historie, psykologi m.m. og fra aktuel viden i samfundet. Dette giver eleven nogle værktøjer, som kan anvendes i elevens egen hverdag, hvilket gør faget relevant for den enkelte. Det handler bl.a. om evnen til at foretage selvstændige valg, udvise ansvar og indgå i fællesskaber. Praksis i undervisningen kan indebære at løse udfordringer i lokalsamfundet på baggrund

af den viden, eleven tilegner sig i faget, eller som en meningsgivende helhed i elevens arbejde med faget. Det handler om arbejdspladser, der har brug for medarbejdere, aktiviteter for ældre, hjælp til flygtninge osv.

For at eleven kan opnå dette, vil det være hensigtsmæssigt at gå mere i dybden med kernestofområder som *civilsamfund, frivillighed og hverdagsaktivisme som en form for medansvar* og *kritisk tænkning, digital dannelse og demokratisk samtale*. For at finde ud af, hvordan kernestoffet skal vægtes, kan læreren indgå i en dialog med eleven om, hvilken viden eleven har brug for for at løse en konkret opgave. Hvis man fx gennemfører et projekt med et flygtningecenter, kan det være mere hensigtsmæssigt at vægte kernestofområdet *livsanskuelse og kulturmøde i en lokal og global sammenhæng* højest.

4.1 Uddybning af udvalgt kernestof

Nedenfor uddybes udvalgt kernestof fra læreplanen, mens den samlede liste over kernestof findes i læreplanen. Kernestoffet skal tage udgangspunkt i den konkrete praksis, som eleverne arbejder med.

Udvalgt kernestof

Kernestof	Uddybning og eksemplificering
Civilsamfund, frivillighed og hverdagsaktivisme som en form for medansvar	<p>Civilsamfund, frivillighed og hverdagsaktivisme som en form for medansvar handler om demokratiske processer og om, hvilke muligheder man har for at opnå medindflydelse i samfundet.</p> <p>Civilsamfund forstås som det samfund, der ligger uden for det formelle politiske system. I praksis kan man arbejde med forløb om velfærdssamfund og aktivt medborgerskab og om de rettigheder og pligter, som er knyttet til det.</p> <p>Frivillighed og hverdagsaktivisme som en form for medansvar handler om, hvad frivilligt arbejde er, og om de forskellige typer af frivillighed. Der bliver arbejdet med, hvordan man kan bidrage til samfundet ved at udføre gode mikrohandlinger og ad den vej styrke vores fællesskaber, og med forløb om motivation, samskabelse og forandringsprocesser.</p> <p>Kernestofområdet lægger op til, at man arbejder med følgende læringsmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viden om civilsamfund, frivillighed og nye typer af frivillighed • Færdigheder i at kunne indgå i fællesskaber • Kompetencer til at forklare civilsamfundets rolle i samfundet og relatere det til nye typer af frivillighed • Kompetencer til at forholde sig til sin egen rolle som aktiv medborger og relatere dette til grundlæggende samfundsmæssige rettigheder

Kernestof	Uddybning og eksemplificering
Kritisk tænkning, digital dannelse og demokratisk samtale	<p>Kritisk tænkning forstås som en kritisk sans med hensyn til de informationer, vi bliver præsenteret for. I praksis kan man gennemføre forløb om kildekritik eller fake news og tage udgangspunkt i de medier, som eleven selv anvender.</p> <p>Digital dannelse handler om, hvordan man færdes sikkert i den digitale verden. Det kan handle om lovgivning – eksempelvis vedrørende billeddeling – men også om etik og moral på sociale medier.</p> <p>I den demokratiske samtale er der fokus på elevernes evne til at forstå hinanden, løse konflikter, forhandle, indgå aftaler m.m. Her kan man arbejde med aktiv lytning og argumentation.</p> <p>Kernestofområdet lægger op til, at man arbejder med følgende læringsmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viden om sprog og kommunikations betydning for identitet og fællesskab • Færdigheder i at redegøre for sine egne og andres synspunkter samt indgå i debat om historiske og aktuelle emner • Færdigheder i at udvise hensigtsmæssig adfærd i den digitale verden • Færdigheder i at kunne håndtere dagligdagens konflikter og dilemmaer

4.2 Supplerende stof

Det supplerende stof skal, jf. læreplanen, ”uddybe og perspektivere kernestoffet samt udvide elevens faglige horisont i relation til den praksis, produktion eller praktik eleven arbejder med eller indgår i”.

Supplerende stof i identitet og medborgerskab kunne være emner, problemstillinger og dilemmaer, der fylder i lokalsamfundet. Her kan eleven inddrages i en dialog om, hvad eleven mener, er vigtigt.

Et emne kunne være ensomme unge, hvor man indgår i et samarbejde med foreningslivet om et tiltag, der kan hjælpe ensomme unge. Sideløbende undervises der i, hvad det vil sige at være ensom, og hvilke konsekvenser det kan have. På den måde kan man perspektivere kernestofområdet *civilsamfund, frivillighed og hverdagsaktivisme som en form for medansvar* til et lokalt og konkret initiativ. Her kan eleven tilegne sig ny viden, samtidig med at eleven anvender den i lokalsamfundet.

5. Undervisnings- og arbejdsformer

Forberedelse

I den udstrækning det giver mening, skal de faglige mål for faget nås gennem undervisningsforløb, der tager udgangspunkt i en fælles produktion (pgu), praksis (agu) eller praktik (egu). Det kræver, at lærerne

samarbejder om at udvikle undervisningsforløb. Konkret kan det foregå, ved at lærerteamet mødes og planlægger et undervisningsforløb for en bestemt periode, som er centreret om en fælles produktion/praksis/praktik. Læreren i identitet og medborgerskab indgår i planlægningen og sikrer, at undervisningsforløbet tilrettelægges, så det også understøtter dette fags mål.

Eleven skal opleve, at man i forløbet arbejder med en meningsfuld helhed, som understøtter motivationen for at deltage. Under forløbet indgår lærerteamets lærere i arbejdet på de områder, hvor de kan bidrage med deres faglighed. Fx kan identitet og medborgerskab bidrage til en praksis eller en produktion ved at behandle etiske dilemmaer i forbindelse med det faglige emne. Det kan samtidig understøtte, at det bliver relevant og meningsfuldt for eleven at beskæftige sig med etik som emne.

Samarbejde og elevinddragelse

Undervisningen skal tilrettelægges, så den tager højde for elevernes forskellige faglige forudsætninger. Det kan gøres, ved at det emne, der undervises i, tager udgangspunkt i elevernes hverdag, så de oplever at have en grundforståelse af emnet. Eleverne kan også beskrive deres viden om emnet, inden forløbet starter, så læreren får mulighed for at vurdere elevernes forskellige faglige forudsætninger. Man kan også arbejde med individuelle mål, som eleverne selv opstiller.

Da faget bl.a. har fokus på at give eleven kompetencer til at kunne arbejde selvstændigt og at tage stilling til sine egne værdier, vil det være hensigtsmæssigt at give eleven medindflydelse på undervisnings- og arbejdsformerne i faget. I forbindelse med et projekt kan der fx være en gruppe, der arbejder med målgruppeforståelse, en anden gruppe, der arbejder med at formidle deres projekt, og en sidste gruppe, der står for koordineringen. Eleven kan selv vælge sig ind på de forskellige områder ud fra de individuelle mål, eleverne har opstillet, og den arbejdsform og gruppestørrelse, der fungerer bedst for eleven. For at styrke relationen til eleven kan læreren indgå som en del af grupperne i forbindelse med projekter for at give eleven en oplevelse af, at man arbejder mod et fælles mål, og at alle har et fælles ansvar.

Praksis og produktion

For at eleven kan deltage aktivt i både den praktiske og den teoretiske del af faget, skal undervisningen tilrettelægges, så der er en direkte sammenhæng mellem disse to dele – gerne med kortsigtede mål. I forbindelse med et emne om indvandring kunne man den ene uge arbejde med aktiv lytning og med sprog og kommunikations betydning for identitet og fællesskab, mens man ugen efter kunne interviewe mennesker, der er indvandret til Danmark. Hvis emnet i stedet handlede om integration, kunne man også inddrage lokale virksomheder eller foreninger.

Centrale begreber

En del af undervisningen i faget lægger op til projektbaseret læring – gerne med udgangspunkt i lokalsamfundet – for at give eleven mulighed for at øve sig i at navigere i den verden, som eleven møder efter uddannelsen. I projektbaseret læring er det hensigtsmæssigt, at man hele tiden veksler mellem teori og praksis. På den måde kan man arbejde med korte deadlines og konkrete mål, fx *du skal lære dette i dag, fordi du skal bruge det i morgen.*

Lærerne skal løbende evaluere de anvendte undervisnings- og arbejdsformer i forhold til elevens læringsudbytte.